

HET BEVORDEREN VAN DE SOCIAAL-EMOTIONELE ONTWIKKELING DOOR MIDDEL VAN POPPEN

Door Helen Meurs

In het vorige artikel heb ik beschreven op welke manier ik de pop binnen de dagelijkse praktijk van mijn klas heb geïntegreerd. In dat artikel heeft u kennis kunnen maken met mijn pop Doki en heb ik de meerwaarde en een aantal mogelijkheden van de pop voor het onderwijs beschreven. In dit artikel wil ik dieper ingaan op de waarde van de pop voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind.

De sociaal-emotionele ontwikkeling is misschien wel het meest complexe gebied dat we binnen het onderwijs kennen. Deze ontwikkeling begint al vanaf het moment dat het kind voor het eerst zijn ogen opendoet en overgeleverd is aan de zorg van de volwassene die in zijn behoeften moet voorzien. Voordat het kind naar de basisschool gaat heeft het doorgaans een beperkte groep mensen om zich heen die hem, in meerdere of mindere mate, helpen de wereld om zich heen te ontdekken. Dat deze vroege kinderjaren (en de daarbij horende omgeving) van cruciaal belang zijn voor de verdere ontwikkeling van het kind, wist Freud ons vorige eeuw al te vertellen. Helaas moesten we nog een aantal decennia wachten voordat de wetenschap dezelfde conclusies ging trekken als Freud en zijn theorie niet langer gezien werd dan de hersenspinsels van een oversekste psychiater. Voordat het kind groep 1 binnenstapt heeft het dus al ervaringen opgedaan die zijn ontwikkeling versterken of belemmeren. De mate van belemmering kan verstrekkende gevolgen hebben voor de verdere onderwijsloopbaan en kan op meerdere ontwikkelingsgebieden een negatieve stempel drukken.

Voor het bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn geen kant- en- klare recepten te geven. Deze ontwikkeling vindt plaats door het voor- en nadoen, door praten met elkaar en luisteren naar elkaar, door proberen en ervaren. Essentieel is de interactie met elkaar waarbij het willen, voelen en denken steeds meer op elkaar afgestemd raken. Een goede sociaal-emotionele ontwikkeling kan alleen maar ontstaan wanneer het kind zich veilig, gerespecteerd en geaccepteerd voelt. Het kind moet voelen dat het goed is zoals het is en dat het fouten mag maken. We leven in een maatschappij waarbinnen steeds minder ruimte lijkt te zijn voor het individu met zijn gevoelens en emoties. We nemen nog maar nauwelijks de tijd om ingrijpende ervaringen te verwerken en stappen liever over onze psychische pijn heen dan dat we hem doorleven en een plek geven. Toch zijn deze gevoelens en emoties een belangrijk, zo niet het belangrijkste, onderdeel van onze identiteit en leidt het ontkennen hiervan tot vervreemding van jezelf. Voelen is een wezenlijk onderdeel van het menszijn en de sociale contacten die we aangaan. Wanneer we niet met kinderen praten over gevoelens en emoties kunnen we niet van hen verwachten dat zij hier op een constructieve manier mee om leren gaan. Wanneer we de kwetsbaarheid van het kind op zijn weg naar volwassenheid ontkennen of bagatelliseren zullen we geen weerbaarheid aan het einde van die weg aantreffen. Om weerbaar te worden moet je kwetsbaar kunnen zijn en kwetsbaar kun je alleen maar zijn wanneer het pedagogisch klimaat zich hiervoor leent.

Voor mij is het werken aan een goed pedagogisch klimaat veel wezenlijker dan de aanschaf van een methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling. De attitude van de leerkracht speelt

zowel binnen het pedagogisch klimaat als bij de sociaal-emotionele ontwikkeling een grote rol en het is dan ook deze attitude die kritisch beschouwd zou moeten worden voordat de school overgaat tot de aanschaf van een methode. Wanneer de leerkrachtattitude ontbreekt is het werken met een methode een schijnvertoning waar de kinderen niet bij gebaat zijn, de methode gaat immers uit van de aanwezigheid van deze attitude. Daarnaast biedt de dagelijkse praktijk genoeg aanknopingspunten voor de sociaal-emotionele ontwikkeling: situaties op het schoolplein, het overlijden van een familielid of een huisdier, het werk van de kinderen zelf, ruzies en vriendschappen, problemen die thuis spelen, het uiterlijk van kinderen, de aanwezigheid van een nieuw klasgenootje of de afwezigheid van een klasgenootje, de kermis in de buurt, onderwerpen die op de tv zijn geweest, de geboorte van een broertje of zusje, etc. Het stimuleren van de sociaal-emotionele ontwikkeling betekent oog hebben voor het kind en zijn belevingswereld en hier op empathische wijze mee om kunnen gaan. De één gebruikt een methode, de ander gebruikt verhalen, weer een ander gebruikt de krant of het journaal. Ik gebruik mijn poppen ter bevordering van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

In het vorige artikel schreef ik dat de belevingswereld van mijn vriendje Doki gelijk is aan de belevingswereld van het jonge kind en dat de relatie tussen Doki en mij te vergelijken is met de afhankelijkheidsrelatie van het kind ten opzichte van zijn ouder(s). Deze twee gegevens impliceren dat Doki een grote bijdrage kan leveren aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen. Doki is veel meer dan alleen maar een pop; Doki maakt voor een groot deel mijn pedagogisch klimaat door zijn plek in de belevingswereld van het kind en van mij. Hij deelt zijn (en dus ook mijn) leven met de kinderen. Hij vertelt ze over mijn huis, mijn vrienden, mijn katten, mijn eigenaardigheden, mijn angsten, mijn kindertijd, mijn vreugde en verdriet, mijn bezigheden en geeft hier zijn eigen draai aan. Doki vertelt de kinderen soms doodleuk dat we niet samen naar de markt zijn gegaan omdat ik de avond ervoor teveel wijntjes had gedronken en mijn bed niet uit kon komen, of dat ik zat te rillen als een rietje in de wachtkamer van de tandarts. Andersom vertel ik de kinderen ook veel over Doki: dat hij het hele weekend met hoge koorts op bed heeft gelegen, dat we samen bolletjes in de grond hebben gestopt en hij liever thuis wilde blijven omdat hij denkt dat hij ze dan ziet groeien of dat hij de telefoon heeft opgenomen en toen niet meer wist wat hij zeggen moest. De kinderen herkennen Doki's gevoelens: blijdschap, boosheid, angst, verdriet, verlegenheid, verlatenheid, onzekerheid, schaamte, schuld, afhankelijkheid, neerslachtigheid en afwijzing. Net als veel kinderen is Doki soms bang om te gaan slapen; hij is bang dat er een grote gevaarlijke slang in zijn bed kruipt of dat er 's nachts mannen met zwaarden komen om hem pijn te doen. Of is hij boos op mijn kat omdat deze een jong vogeltje uit zijn nestje heeft gehaald. Soms is hij boos op mij omdat hij vindt dat ik niet goed naar hem heb geluisterd of gewoon doe waar ik zin in heb zonder rekening met hem te houden. Hij schaamt zich omdat hij in zijn broek heeft geplast, hij voelt zich schuldig omdat hij per ongeluk de nieuwe stuiterbal van Dobbe is kwijtgeraakt en bang is dat Dobbe zijn vriendje niet meer wil zijn. Hij is heel erg verdrietig omdat mijn poes Ollie zoveel pijn heeft en daarna vreselijk blij dat ze weer helemaal beter wordt. Hij wil tussen de middag niet meer bij mij op school blijven omdat ik nooit tijd voor hem heb, hij zich in de steek gelaten voelt en bang is dat hij niet meer belangrijk voor me is. Doki draagt steeds opnieuw herkenbare situaties aan waarbij hij de kinderen vraagt wat zij daar nou van vinden, of dat hen ook wel eens is overkomen en wat zij zouden doen in zo'n situatie. Daarnaast haalt hij mij steeds weer van mijn voetstuk en spreekt mij openlijk aan op de dingen die ik beter moet of had moeten doen: "Waar ben jij met je gedachten? Je hebt niet eens gekeken naar de prachtige tekening die Joost voor je gemaakt heeft en je hebt ook niets gezegd over de mooie strikken van Maartje, heb je slecht geslapen ofzo?" of "Tjonge, jonge wat ben jij vreselijk gezellig vandaag, je kijkt de hele dag al heel boos, ik durf je gewoon niks meer te vragen."

Een andere pop die ik veel gebruik heet Bientje. Zij komt van de planeet Deksel waar dingen er heel anders aan toe gaan en probeert de kinderen uit te leggen hoe volwassenen denken en waarom ze doen zoals ze doen. Ze vertelt de kinderen hoe ingewikkeld de grotemensenwereld is. Voor veel kinderen is het niet te begrijpen waarom papa er niet was tijdens zijn of haar verjaardag in de klas, waarom mama zo boos werd of waarom papa en

